

Liian iso tyttö telmimään

Lapsuudesta ja seksuaalisuudesta Timo K. Mukan romaanissa *Tabu*

Veera Katila

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Aino-Kaisa Koistinen

Opponentti: Mia Soininen

Kevät 2017

Sisältö

1 Johdanto.....	3
2 Seksuaalisuus häpeän ja halun leikkauspisteessä.....	7
2.1 ”Rakas Jumala, minun sydämeeni on tullut kipeä oas”	7
2.2 ”Minun rintaani on tullut tuli, joka ei sammu, enkä minä sinua pyydä sitä sammuttamaan”	11
3 Lapsena, tyttärenä, kumppanina	13
3.1 Iästä ja inestistä: ”Mikä sinä sitten olet?”	13
3.2 Toimijuudesta: ”Saat tehdä minulle niin kuin silloinkin”	17
4 Päätäntö	21
Lähteet.....	22

1 Johdanto

Timo K. Mukan romaani *Tabu* (1965) on esimerkki teoksesta, joka käsittelee kiellettyä aihetta. Kirja sai aikanaan Mukan esikoisromaanin *Maa on syntinen laulu* (1964) kanssa osansa niin kutsusta Salama-sodasta. Hannu Salaman *Juhannustanssit* (1963) julkaistiin vain viikkoa ennen Mukan esikoista, minkä jälkeen molempia kirjailijoita parjattiin jumalanpilka- ja räävittömyyssyytöksillä.

Salama ja Mukka onnistuivat uskontoa ja seksuaalisuutta häpeilemättä yhdistelevillä teoksillaan osoittamaan, että kirjallisuuden ei ainakaan 1960-luvulla sallittu käsittelevän mitä tahansa: että on olemassa kiellettyjä aiheita, tabuja. Suomen sana tabu juontaa juurensa Polynesian kielen tapu-sanaan, joka on merkinnyt vaarallista, erilleen asetettua, merkittyä ja rajattua. Kulttuuriantropologit ja uskontotieteilijät esittelivät 1870-luvulla tabun yleistermiksi asioille ja ilmiöille, joihin eri kulttuurit liittävät epäpuhtaudesta johtuvia kosketuskieltoja ja väistämissääntöjä. Tabu paitsi rajaa ja erottaa, myös sitoo (eli pysäyttää) asian, esineen, ilmiön tai henkilön liikkeen ja näin rajaa ja säätelee tabuksi määritellyn voimaa ja vaikutuksia. (Anttonen 2006, 417.) Oman tulkintani mukaan kirjallisuuden kentällä tabu aktivoituu vastaanotossa: vasta lukijat ja heidän reaktionsa paljastavat sen, minkälaiset aiheet järkyttävät. Jos uskonnolla rietasteleva romaani ei puoli vuosisataa myöhemmin enää kauhistuta, nuoren tytön seksuaalisuuden rohkea kuvaus hätkähdyttää edelleen (vrt. Jääskeläinen & Valleala 2006, 3).

Tabun vastapari, pyhä puolestaan voidaan jakaa kahden erimerkityksisen sanan kesken. Tällaisessa jaossa pyhä viittaa asioihin, joiden arvo on meille loukkaamaton ja kyseenalaistamaton, kun taas tabu käsittää arvoja uhkaavat tai loukkaavat asiat.

Pyhä ja tabu, pyhä ja epäpyhä muodostavat ikään kuin oven, jonka sarana avautuu kahtaalle: oven ollessa auki toiseen suuntaan sen toinen puoli on taka-alalla. Toisen ollessa poissa toinen muistuttaa siitä, mistä kiellon kohteena oleva asia on rajattu erilleen. (Anttonen 2006, 417.)

Pyhä ja tabu määrittävät sitä, mille yhteisö suo erityisen arvon: kiellot tai vaatimukset suojelevat pyhyyttä (kuten siveellisyyttä) tabuiksi luokitelluista asioilta, jotka on uhkaavuudessaan erotettu ja rajattu muusta. (Anttonen 2006, 417–419, vrt. Freud 2004, 21.) *Tabu*-romaanin maailmassa pyhää on lapsen koskemattomuus, jota tabut, kuten varhainen

seksuaalinen herääminen ja pedofilia uhkaavat. Romanissa nuori Milka rakastuu Kristus-Perkeleeksi nimitettyyn Ojaseen, joka kuitenkin hylkää Milkan huomattuaan että tämä on miehelle raskaana. Milka ei myönnä harrastaneensa seksiä ja onnistuu vakuuttamaan äitinsä ja kenties itsensäkin neitseellisestä sikiämisestä.

Tarkastelen tutkimuksessani Milkan seksuaalisuuden kuvausta. Milka on vasta 12-vuotias ja yhtäältä hänet esitetään aktiivisena haluajana, toimijana ja nymfimäisen viekoittelevana, toisaalta taas halun ja toiminnan kohteena ja vastaanottajana, jopa seksuaalisen hyväksikäytön uhrina. Tutkimusongelmani kiteytyy Milkan kahtiajakoisen roolin problematiikassa: Mitä Milkan seksuaalisuus on, mitä hän haluaa ja mistä syistä? Onko Milka lapsi vai aikuinen, uhri vai toimija? Aihe on kiinnostava, koska se on niin vaikea: *Tabu* ei salli itseään luettavan säälittelevänä kertomuksena pedofilian uhrista, vaan asettaa lapsen himoavaksi ja aktiiviseksi seksuaaliseksi toimijaksi.

Tutkimukseni edetessä ahdistuin useaan otteeseen *Tabun* epämiellyttävyydestä ja siitä, kuinka hurjalta tiettyjen johtopäätösten tekeminen (esimerkiksi Milkan seksuaalisesta oma-aloitteisuudesta) tuntui. Paikoitellen tabuihin paneutuminen inhotti, pelotti ja tuntui jopa epäeettiseltä. ”Tabuja on lähellä, jopa tutkielman tekemisessä”, kirjoittaa seksityön, tabun ja sukupuolen kolminaisuutta tutkinut Saija Ranz (2009, 224). Hänen mukaansa vaarallisten, jopa kiellettyjen aiheiden tutkimisessa on kuitenkin kyse vaikeiden asioiden ääneen sanomisesta ja niihin liittyvien ennakkoluulojen ja mielikuvien työstämisestä. Mielenkiintoista onkin se, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pedofilian käsittelemisen tabuluonne on vahva myös psykoanalyysin puolella, siis muitakin kuin representaatioita tutkittaessa: Schinaian mukaan pedofilia-termi loistaa poissaolollaan niin Freudin, Kleinin, Winnicotin kuin Bioninkin tuotannossa, minkä lisäksi aiheesta on kirjoitettu vain muutamia englanninkielisiä artikkeleita tämän vuosituhannen puolella (Schinaia 2010, 34–35). Tilanne on kuitenkin paranemaan päin, pedofiliaa tutkitaan jatkuvasti kiihtyvään tahtiin (Schinaia 2010, 38), mutta vaikka aikamme ei enää vaikenisikaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä, tällaisista asioista puhuminen moniulotteisesti ja niiden oikeilla nimillä on yhä hankalaa (Laitinen 2009a, 10). Mielenkiintoista on myös vaikenemisen ja vahvojen kannanottojen kaksoissidos, joka aikamme tabuihin usein liittyy: tabuiksi luettavat teot (ja teokset) synnyttävät samanaikaisesti sekä piinallista hiljaisuutta ja etääntymistä että hyökkäävyyttä ja pakkomielteenoista kiinnostusta (vrt. Laitinen 2009a, 11).

Samankaltaisten asioiden kanssa paini Mukkakin: vastatessaan *Kansan tahdossa* (5.12.1965) ensimmäisten romaaniensa saamaan paikoitellen raivoisaankin kritiikkiin hän korosti kirjailijan roolia asioiden kuvaajana, ei niiden luojana: ”Selvääkin selvempi asia lienee että juuri kirjailijat ovat niitä jotka mitään pelkäämättä omatuntonsa pakottamina p a l j a s t a v a t sitä perverssyyden ja seksuaalihysterian pesää, mitä valtiovalta ja sen ”tukipilarit”: seksuaalisivistyneistö ylläpitää” (Mukka 2010, 450). Itseään ja Salamaa Mukka piti seksuaalirealisteinä (Lahtinen 9.4.2015). Suomalainen kirjallisuus ei Mukan jälkeen ole suuremmin sivunnut pedofiliaa, minkä takia se lieneekin säilyttänyt tabuasemansa ihmisten mielissä kirjallisuuden piirissä (Jääskeläinen & Valleala 2006, 3).

Tutkimusmenetelmäni on laadullinen sisällönanalyysi. Toisaalta menetelmäni sivuaa myös teema-analyysiä, kun hahmottelen aineistoista esiin nousevia, toistuvia ja keskeisiä teemoja, kuten lapsuutta, viattomuutta, seksuaalisuutta ja hyväksikäyttöä. Yksityiskohtainen, analysoiva, tulkitseva ja kontekstualisoiva lähiluku on tutkimukseni konkreettinen menetelmä. Tutkielmani siis perustuu romaanin tarkkaan ja huolelliseen luentaan, jossa pyrin vertailemaan seksuaalisen toimijan ja hyväksikäytön uhrin identiteettejä luovia rakenteita: sanoja, tekoja ja ajatuksia, jotka tekevät Milkasta vuoroin nymfin, vuoroin pahoinpidellyn lapsen. Peilaan tekemiäni havaintoja yhteiskuntaamme ja sen tabuaiheisiin – tutkimustani läpäisee siis myös kulttuurintutkimuksellinen ote. Teosanalyysini mukana kuljetan teoriaa liittyen tabuihin, seksuaalisuuteen, häpeään ja hyväksikäyttöön – tutkimukseni kurkottelee niin antropologian, psykologian, filosofian kuin sosiologiankin puolelle.

Mukkaa on tulkittu elokuvin ja elämäkerroin, usein pohjoisuutta ja seksuaalimystiikkaa painottaen, kun taas akateemiset tulkinnat ovat viime aikoina keskittyneet teosten rakenteellisiin ratkaisuihin ja yhteiskunnalliseen osallistuvuuteen (Lahtinen 2013, 17). 2000-luvulla ilmestynyt Mukka-tutkimus on tutkinut aikalaisvastaanottoa (Vähäkangas 2004; 2010), analysoinut teosten tilan kuvitteellisuutta (Ridanpää, 2005) ja maailmankuvaa (Mäkelä-Marttinen 2008) sekä ruotinnut Mukan tuotannon – myös lehtikirjoitusten – yhteiskunnallisia ulottuvuuksia (Arminen 2009). Toni Lahtisen vuonna 2013 ilmestynyt väitöskirja *Maan höyryävässä sylissä* tarjoaa koko Mukan tuotannon kattavan esityksen, joka nostaa metaforan maasta naisena kaikki teokset läpäiseväksi perimmäiseksi kuvaksi. Lahtinen yhdistää teoskohtaiseen analyysiin Mukan tuotannon kytkennät aikansa yhteiskunnalliseen kulttuuri- ja kirjallisuuskeskusteluun (Lahtinen 2013, 29). Oma tutkimukseni yhdistelee vastaanoton ja lukukokemuksen, poliittisuuden ja maailmankuvan aspekteja keskittymällä siihen, miksi

Mukan *Tabu* järkytti ja järkyttää ja siihen, mitä tämä paljastaa sekä romaanin että sitä ympäröivän maailman tilasta.

Eräänlaisen alkusysäyksen tutkimukselleni antoi Lahtisen tulkinta Milkasta, johon sisältyy kaksi ääripäätä: hän ei ole lapsi eikä aikuinen, viaton eikä turmeltunut, ei neitsyt eikä huora. Moraaliset hyvä-paha ja oikea-väärä -vastaparit muuttuvat nuoren tytön kautta sekä-että-asetelmaksi. (Lahtinen 2013, 71–72.) Lähestyn aihetta samankaltaisten vastakkainasettelujen kautta, dekonstruoivaan tyyliin¹. Kolmenlaisten vastakohtaisuuksien hahmottaminen ja niiden välisen liikkeen analysointi ovat tutkimukseni olennaisin väline. Ensimmäisessä analyysiluvussa esittelen oppositioista ensimmäisen ja ruodin Milkan seksuaalisuutta häpeän ja halun leikkauspisteessä. Seuraavaksi erittelen päähenkilön muuttuvaista roolia vuoroin lapsena vuoroin aikuisena, minkä jälkeen keskityn seksuaalisen toimijan ja hyväksikäytön uhrin vaihtelevien roolien problematiikkaan. Tavoitteenani ei ole palauttaa Milkan hahmoa yhdeksikään näistä oppositioista, vaan valottaa päähenkilön toimintaa ja sen ongelmallisuutta näiden jännitteiden vuorovaikutuksessa. Tutkimuskysymykseni ei siis niinkään ole muotoa kumpi, vaan milloin ja millaisissa suhteissa: miten Milka toimii halun ja häpeän, lapsuuden ja aikuisuuden sekä seksuaalisen toimijan ja hyväksikäytön uhrin roolien ristitulessa.

---

¹ Dekonstruktio on tieteenfilosofinen suuntaus, joka havaitsee, jäsentää ja erittelee vastakohtaisuuksien ja ristiriitaisuuksien kautta (Menetelmäpolkuja humanisteille). Tosin Derridan mukaan dekonstruktioita ei voi tyypistää pelkästään metodologiseksi välineeksi: se ei ole teko tai toimenpide, vaan tapahtuma, joka tapahtuu harkitsematta, riippumatta subjektin tietoisuudesta, järjestäytymisestä tai edes nykyajasta (Derrida 2003, 24–25).

2 Seksuaalisuus häpeän ja halun leikkauspisteessä

Minä sanon: rakkauden ainoa ja ylin nautinto piilee *pahan* tekemisen varmuudessa. Ja mies ja nainen tietävät myötäsyttyisesti että pahassa on kaikki nautinto. (Baudelaire 1972, 15.)

Seksuaalisuus on universaali tabu ja hyvin vanha sellainen: ihmiseläin on kautta aikain ja ympäri maailman hämmentynyt ja kauhistunut samoin vain kuoleman edessä. Seksuaalisuuden tabuluonteesta todistavat pitkälle menneisyyteen ulottuvat yleismaailmalliset kiellot ja säännöt, jotka rajoittavat seksuaalista käyttäytymistämme – tabu on yleinen, kiellot varioivat ajasta ja paikasta riippuen. (Bataille, 1986, 50.)

Samanaikaisesti seksuaalisuus on kuitenkin myös universaali ominaisuus, joka syntyy ihmisen syntyessä ja joka mahdollistaa intiimin läheisyyden itsensä ja muiden kanssa niin mielen kuin kehonkin taholla – myös lapsuudessa (Kallio 2012, 209). Tässä luvussa tarkastelen sitä, kuinka Milkan ja hänen kauttaan lapsen ja naisen seksuaalisuus määrittyvät suhteessa kahteen suureen, ristiriitaiseen tunteeseen: häpeään ja haluun. Tulkitsen myös Ojaseen liikehdintää oppositioiden välillä, sillä hänen hahmossaan häpeän ja halun yhteenkietoutuma on havainnollisimmillaan. Analysoin molempien tunteiden läsnäoloa tekojen, reaktioiden ja repliikkien, sekä niitä kuvaavan kielen kautta sitoen analyysiäni historialliseen kulttuurikontekstiin ja tabun ominaisuuksiin (ks. myös Mäkelä–Marttinen, 2007).

2.1 ”Rakas Jumala, minun sydämeeni on tullut kipeä oas”

Tabusta välittyvä kuva seksuaalisuudesta on salaperäinen, piilotteleva ja kieltävä. Häpeä on perinteisesti liittynyt tiiviisti seksuaalisuuteen, ja monessa kielessä – kuten suomessa – häpeäsana viittaa vähintäänkin epäsuorasti sukupuolielimiin tai niiden paljastamiseen ja peittämiseen (Kainulainen & Parente-Capková 2011, 12).

Tarinan alkuvaiheen ensimmäinen seksuaalinen kohtaaminen heinäpellossa on intiimi ja hellä, mutta surullinen: Ojanen pelkää omia halujaan ja lapsen lähestymistä: hänen äänensä värisee ja ensin hän yrittää huoaten kääntyä pois lapsen luota. Milkan kömpelö silittäminen ja kysyntä lohduttavat, yrittävät ilahduttaa ja kääntää miehen katseen takaisin häneen:

Sääli täytti minut ja lohdutin häntä:

– Kristus... Älä ole surullinen. Kyllä minä sinua aina muistan. Tiedäthän, etten ketään rakasta niin kuin sinua, sanoin. (T, 12.)

Kuva hyväilyillä aikuista miestä lohduttavasta työstä on hämmentävä. Milka kuitenkin onnistuu vaatimaan miehen huomion takaisin itseensä, minkä jälkeen Ojanen suutelee tyttöä. Karhea suudelma ennakoi tulevaa neitsyyden menettämistä: ”Hän otti minun pääni ja suuteli huuliani – veri valui suustani ja olin hetken säikähtänyt, mutta verentulo loppui pian” (T, 13). Tämän jälkeen kosketukset muuttuvat seksuaalisiksi hyväilyiksi ja lauettuaan Milkan vatsalle Ojanen antaa tytölle hopearahan, jonka tämä piilottaa hirrenrakoon. Milka suuttuu siemennesteestä vatsallaan, läheisyys loppuu ja Ojanen välttelee tytön katsetta. Aikuisen miehen nyyhkyttävä poistuminen saa häpeän heräämään:

Silloin tunsin sydämeni kipeäksi ja sairaaksi ja olisin halunnut itkeä. Vedin housut jalkaani, panin hameen ylleni ja käännyin hänestä pois päin lähteäkseni menemään. Häpeä poltti minunkin mieltäni. En ollut ajatellut sellaista tuokio sitten – nyt häpesin. Nyt minulla oli hame ylläni, äsken en ollut hävennyt olla ilman sitä, enkä ollut hävennyt vaaleita untuviani, jotka hän näki ja jotka hän oli kastellut. Nyt pelkäsin katsoa häneen. (T, 13.)

Ojaseen häpeä saa Milkan sydämen kipeäksi pelästyksestä. Miehen välttelevä katse ja poistuminen saavat Milkan vaistoamaan, että tapahtunut on väärin. Seksuaaliselle hyväksikäytölle ominaista on, että lapsi joutuu tällä tavoin kohtaamaan hyväksikäyttäjänsä häpeän ja päätyy tuntemaan itsensä ainakin osasylliseksi tapahtuneeseen (Laitinen 2004, 118).

Seuraava rukous ensimmäisen seksuaalisen kohtaamisen jälkeen paljastaa synnin, häpeän ja syyllisyyden varjon:

Älä saata minua kiusaukseen, vaan päästä minut pahasta. Suojele lastasi, ettei hän tekisi itseään syyppäksi syntiin ja häpeään ja ettei hän saattaisi ikävää äitinsä rintaan. Anna minulle valkeus, anna minulle puhtaus, sillä sinun on valtakunta, voima ja kunnia, iankaikkisesti. (T, 14.)

Kiihkeän vetoavan lapsen rukouksen jälkeen alkaa kolmen päivän sade. Ennen puhtaan valkoiset kukat, nyt sateen ryvettämät, vertautuvat Milkaan itseensä, jonka sisältä kumpuava syntisyys on saanut lankeamaan:

Ikkunamme alla kukkivasta ruususta sade iski kukat maahan. Valkoiset terälehdet kellastuivat sateesta huolimatta maassa värittömiksi, likaisiksi, sillä lika tuli niistä sisältäpäin kun ne olivat kuolleet. (T, 15.)

Häpeällisyydestä kertoo myös kieli, jolla seksuaalisia akteja kuvataan. Usein Milka kertoo yksinkertaisesti, kuin sanoja säästäen Ojasen riisuneen hameen ja avanneen tytön jalat. Kuvailu jatkuu toteavana, yksityiskohtia säästelevänä: ”Hän tuli päälleni, otti minut taas” (T, 62). Sanatasollakin häpeä on tiiviisti läsnä ja siveellisesti Milka kuvaa Ojasen sukupuolielimiä joko vain paikoiksi tai häpeälliseksi paikaksi (ks. esim. T, 21, 41).

Vielä siveämmin puhutaan ääneen. Milka houkuttelee Ojasta kiertoilmauksin kuten ”[s]aat tehdä minulle niin kuin silloinkin” (T, 22), joko häveliäisyyttään tai tietämättömyyttään. Rakastelemisesta puhutaan usein metaforisesti tekoihin liittyvään ympäristöön viitaten:

Minä pompin miehen vatsan päällä. Takapuoleeni tunsin hänen housujensa lävitse, miten hän olisi halunnut taas mennä kanssani niitylle heinäläjään, mutta olin kuin en olisi ymmärtänyt mitään siitä. (T, 40.)

Heinien, pellon ja ladon lisäksi vuoteessa makaaminen seksiä merkitsevänä toimintana toistuu sekä Milkan kerronnassa, että henkilöhahmojen puheessa. Kun äiti huomaa Milkan raskaudentilan saunassa, hän kauhistuu, mutta seksuaalinen kanssakäyminen ilmaistaan olemisella, makailulla ja tekemisellä:

- Kenen kanssa olet ollut, Milka? huusi hän.
- Milka, ethän ole hänen kanssaan pannut vuoteeseen makailemaan, ethän...? Sano, Milka... Sinä kävit Ojasen luona usein, mitä teitte siellä? Sano, sano! Hyvä Jumala, sano ettette tehneet mitään! (T, 77–78.)

On kuitenkin syytä muistaa, että kieli on perusluonteeltaan synonyymistä ja niinpä on keinotekoisista tehdä jyrkkää jakoa oikeiden ja kiertoilmausten välillä. Esimerkiksi edellisessä lainauksessa verbi ’tehdä’ tuntuu kuitenkin viittaavan suuremmin seksiin, kuin hyvin passiivisen kuuloinen vuoteessa makailu.

Kun äiti ei saa kysymyksiinsä vastausta, yrittää hän asettaa sanansa toisin: ”Sano, oletko hänelle antautunut, oletko ottanut vaatteesi pois ja antanut neitsyytesi, oletko?” (T, 77–78). Kun seksistä puhutaan tähän tapaan yksiselitteisemmin ja avoimemmin, tehdään naisesta samalla sallija, antaja ja antautuja. Milkan ja naisen osa on alistua, luovuttaa neitsyytensä ja antaa itseään hyväiltävän – tai pikemminkin välttää, pelätä ja suojella itseään ja viattomuuttaan, kuten Milkan vastaus näyttää: ”Kenenkään kanssa en ole maannut, kenellekään en ole mitään antanut [--] kenellekään en ole antanut itseäni. En ole sallinut kenenkään hyväillä minua.” (T, 78.)

Muutamaan otteeseen seksuaalisuuden synnillisuus tuodaan jopa opetuksenomaisesti esiin. Naapurin Aunon liehitellessä Milkaa, tämä opastaa poikaa: ”Otin hänen kätensä ja sanoin, että suuteleminen oli syntiä” (T, 27). Myöhemmin on Aunon vuoro näpätystä, kun hän tivaa Milkalta yksityiskohtia hänen äitinsä ja Ojasen suhteesta, sovitellen äidin kasvoille seksuaalisen ja naimattoman naisen stigmaa²:

– Eikö hän maannut miehen kanssa teillä... sanohan, Milka? puhui Auno minuun katsomatta, mutta ivallisesti suupieliään värisyttäen.

[--]

– Vedän oikeuteen sen joka äitiäni häpäisee! huusin minä. (T, 81.)

Ojasen karattua äiti ja tytär ovat molemmat neuvottomia, mutta äiti yrittää selittää kaipuutaan seuraavasti:

Ehkä vain ruumis himoitsee, nytkin kun ilman häntä odotan tässä. Ehkä ruumis on heikko, mutta Jumala antaa silloin voimia, jotta sielu olisi luja ja taistelisi ruumista vastaan... (T, 73.)

Tässä ruumis, sen halut ja himot tehdään järjen ja hengen elämän rinnalla vähäpätöisiksi, vääriksi ja häpeällisiksi. Erityisesti naisen ruumis ja halut ovat kulttuurisesti olleet häpeällisempiä kuin miesten, ja häpeän feminiinisyydestä onkin kirjoitettu paljon: esimerkiksi Aristoteles määritteli häpeän ”naiselliseksi tunteeksi” ja Freud puolestaan ”naiselliseksi luonteenpiirteeksi” (Kainulainen & Parente-Capkova 2011, 11). Häpeä toimii äiti–tytär -suhteessa kulttuurisena perintönä (Kainulainen & Parente-Capkova 2011, 17), joka siirtyy Milkan äidiltä Milkaan ja siitä edelleen kenties tuleviin sukupolviin. Adalgisa Giorgion mukaan äitihahmo näyttää myös olevan kaikkein voimakkain vaikutin tyttärensä naiseuden ja seksuaalisuuden rakentumisessa (Parente-Capková 2011, 226). Häpeä sekä erottaa että yhdistää äidin ja tyttären naisidentiteetin rakentumisessa: häpeä näyttäytyy äidinperinnön avaintekijänä samoin kuin alistuvuus, syyllisyys ja avuttomuus – kaikki myös vahvasti seksuaalisuuteen liittyviä tunteita (Parente-Capková 2011, 226).

---

² Sigmund Freudin mukaan ihminen muuttuu tabua rikottuaan itse tabuksi, joka saattaa houkutella muut seuraamaan esimerkkiään (Freud 2004, 38). Tabu merkitsee rikkojansa stigmalla – häpeämerkki onkin alun perin tarkoittanut kasvoihin tehtävää poltinleimaa, jonka perusteella yhteisö tunnistaa kunniantoman, poikkeavan, syntisen ja vaarallisen henkilön (Uusitalo 2009, 149).

2.2 ”Minun rintaani on tullut tuli, joka ei sammu, enkä minä sinua pyydä sitä sammuttamaan”

Milkan seksuaalisuus horjahtelee häpeän ja haluamisen välillä. Toisaalta seksi sanallistetaan toistuvasti syntiseksi touhuksi, toisaalta Milka kuitenkin hakeutuu aktiivisesti kanssakäymiseen Ojasen kanssa. Heti tarinan alkutaipaleella jäätyään kahden Ojasen kanssa Milkalle tulee ”halu temmeltää hänen kanssaan” (T, 12). Kirjan ensimmäinen intiimi kanssakäyminen saa alkunsa Milkan aloitteesta.

Useita kohtaamisia myöhemmin, ensimmäisen hurmionsa Ojasen kanssa saavutettuaan Milka tunnustaa hyvän olonsa kissalle:

– Mankku riepu... tietäisitpä... aavistaisitpa, miten hyvä voi joku ihminen olla. [--] ja olisipa äidilläkin joskus niin hyvä. Mutta hän sanoisi, että se on häpeällistä, eikä antaisi hänen tehdä niin itselleen... (T, 49–50.)

Vaikka tässä seksuaalisuus on hyvä, jota Milka toivoisi äidilleenkin, tehdään siitä kuitenkin häpeällistä ja jotain, josta tulisi kieltäytyä. Äidin seksuaalisuus, siinä missä tyttärenkin, on siis tabu: naisen kunnia onkin pitkään ollut sidoksissa mielikuviin neitseellisyydestä, siveydestä ja puhtaudesta – joille vastapoolina toimivat siveettömyys ja häpeä. Tällaiset asenteet vaikuttavat yhteiskunnassamme yhä, vaikkakin jatkuvasti lieventyen ja muotoaan muuttaen. (Lidman 2011, 112.)

Seksuaalisuuden tabu raukenee avioliitossa, joka ”on pyhä asia, ei mikään voi lämmittää kuin rakkaus” (T, 113). Kunniallinen nainen on perinteisesti ollut joko neitsyt, aviovaimo, leski tai nunna – muunlainen naiseus on niin historiallisesti kuin *Tabussakin* kunniatonta: naisen asema ja kunnia ovat määrittäneet pitkään sen kautta, mikä hän on suhteessa mieheen (Lidman 2011, 113). Milkan ja Aunon peلهdittyä heinissä, Auno pyrkiikin lohduttamaan tätä:

”Milka, kallis Milka, älä ole pahoillasi siitä mitä tein. Ei se ole niin pahaa kuin ajattelet. Älä ajattele pahaa minusta, Milka, otan sinut vaimokseni.” (T, 88.)

Romaanin sosiaalisessa ympäristössä seksi on väärin ja pahasta, mutta avioliitossa se muuttuu sallituksi ja vaimolle se on jopa velvollisuus. Yksin jätetty, jo näkyvästi raskaana oleva Milka kosii hädässään kuusikymmenvuotiaasta kanttoria, joka ottaakin tytön mieluusti morsioksen. Kun Milka torjuu kanttorin hääyönä, tämä seuraavana aamuna tokaisee: ”Milka hyvä, annan anteeksi sinulle. Ymmärrän mainiosti... olen oikeastaan taipuvainen...no niin. Olet ehkä

arka... viattomuus, miten sanoisin...” (T, 112.) Kanttori on vanhuudessaan ja sääliittävytydessään kuin rangaistus Milkan liian aikaisesta seksuaalisesta heräämisestä ja raskaaksi tulemisesta.

Avioliitto on perinteisesti ollut kulttuurissamme seksin lailliseksi tekevä instituutio. Seksuaalisuutta ja tabuja tutkinut Georges Bataille siteeraa löyhästi vanhaa moraalisääntöä: ”Thou shalt not perform the carnal act except in matrimony alone” (Bataille 1986, 109). Tosin Bataille näkee avioliiton ikään kuin sallittuna tabun rikkomisena: aivan kuten tappaminen, voi seksikin olla samanaikaisesti kiellettyä ja kuitenkin sallittua pyhän rituaalin kautta (vrt. uhrimenot) (Bataille 1986, 109).

Välillä seksuaalisuus on pelkästään ihanaa. Lämmin, luonnollisen utelias, lapsekaskin tunnelma vallitsee häpeällisyydestä huolimatta, kun Milka kokeilee Ojasta:

Minäkin panin käteni hänen häpeälliseen paikkaansa ja tunnustelin. Se oli pehmeä ja suuri ja väliin se paisui ja meni taas kokoon. Se ikään kuin hengitti kädessäni. (T, 21.)

Rukouksessaan nuori Milka anoo Jumalalta onnea, hyvää ja rakkautta: ”Hyvä Jumala, minun rintaani on tullut tuli, joka ei sammu, enkä minä sinua pyydä sitä sammuttamaan” (T, 35). Tuli on tulkittava paitsi rakkaudeksi, myös herääväksi seksuaalisuudeksi, jota Milka ei kykene, eikä haluakaan tukahduttaa.

Häpeän ja halun analysointi erillään toisistaan on Milkan kohdalla hankalaa ja Ojaseen suhteen mahdotonta. Ojaneen jatkaa ailahteluaan läpi koko tarinan: usein hän lähestyy Milkaa paetakseen jälleen häpeissään: hän kääntää selkensä, ajaa tytön pois luotaan, itkee ja ahdistuu. Freud käsittää tabun primääriksi kielloksi, joka kohdistuu vahvimpiin haluihimme – ja juuri tässä kiellon ja houkutus- ja kaksoissidoksessa tiivistyy tabun voima (Freud 2004, 40, ks. myös Valeri 2000, 58–61). Bataillen mukaan tabu on olemassa tullakseen rikotuksi (Bataille 1986, 64) ja intensiivinen häpeä voikin vahvistaa seksuaalista halua, toimia jopa sen edellytyksenä:

Häpeän ja ällötyksen välisessä affektiivisessä dynamiikassa halun kohdetta sekä vedetään lähelle itseä että sysätään kauemmaksi. Tämä edestakainen liike synnyttää omanlaistaan tunneintensiteettiä ja halun liikettä. (Paasonen 2011, 92.)

3 Lapsena, tyttärenä, kumppanina

Milkan kasvua seurataan noin kolme vuotta. Tarina etenee avainkohtausten kautta, jotka usein alkavat kuluvan vuodenajan ja siihen liittyvien tyypillisten askareiden kuvauksella – näin aika kuluu kuin varkain ja kerrotuksi tulevia kohtauksia kertyy lopulta verraten vähän. Intiimien kohtausten seksuaalinen vire ajaa lukijan pohtimaan Milkan ikää, laskemaan vuosien kulkua ja punnitsemaan tytön oikeuksia lapsena ja seksuaalisena olentona.

Antropologinen aineisto osoittaa, ettei yksikään kulttuuri ole täysin vapaa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä (Lång 2003, 630) ja kyseessä onkin melkein universaali, sosiaalisesti säädelty tabu, jota lainsäädäntö tukee (Laitinen 2009b, 226–227). Suoraviivaisen tuomitseva suhtautuminen pedofiliaan perustuu siihen, että seksuaalisia suhteita punnitaan ennen kaikkea valtasuhteina: jotta kenellekään ei tehdä vääryyttä, vallan tasapainon tulee säilyä. Niinpä seksuaalinen kontakti lapsen ja aikuisen välillä on väärin, koska suuret ja vanhemmat ihmiset ovat vahvempia kuin pienet ja nuoremmat. (Kincaid 1992, 24.) Suomen rikoslain mukaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä on kyse, vaikka lapsi suostuisi tai myötävaikuttaisikin seksuaaliseen tekoon (Laitinen 2004, 31). Lain silmissä lapsi ei ole täysivaltainen seksuaalinen toimija vaan alaikäinen, jota täytyy suojella asioilta, jotka nähdään aikuisten maailmaan kuuluviksi.

Milkan lukeminen yksiselitteisesti lapseksi on kuitenkin vaikeaa, muun muassa edellä käsittelemieni aikuisten halujen takia. Milkan elo on jatkuvaa tasapainoilua aikuisten ja lasten maailman välimaastossa ja seuraavassa analysoin Milkan olemusta ja liikehdintää jossakin siinä välissä ja pohdin sitä, mitä näiden kahden kategorian väliin putoamisesta seuraa.

3.1 Iästä ja inestistä: ”Mikä sinä sitten olet?”

Milkan ikää ei ensimmäisten lukujen aikana mainita. Sen sijaan lukija laskeskelee tytön ikää saamiensa vihjeiden perusteella. ”Et vielä viiteen, kuuteen vuoteen edes pääsisi avioon” (T, 22), toteaa Kristus-Perkele ensimmäisten seksuaalissävyytteisten kohtausten jälkeen, kun Milka vaatii tätä menemään naimisiin kanssaan. Ensimmäisen heinäpellolla tapahtuvan kohtaamisen ajalle Milkan iäksi voidaan laskea noin kaksitoista. Milka on siis lapsuuden ja nuoruuden rajamailla: ensimmäiset haaleat untuvansa saanut tyttö, jonka niin mekkoon kuin sänkyynkin on suunniteltava kasvunvaraa, ja kuitenkin hän kohta jo itse kantaa lasta.

Milkan käytös on usein hyvinkin lapsenomaista: hän oleskelee leikkimökissä ja hänen kulkunsa saattaa villiintyä hyppelhdinnäksi ”mättäältä toiselle ja kivien yli” (T, 33). Samoin häntä kielletään käymästä vastamaalatussa huoneessa, koska hän olisi ”saattanut potkia roskia ja lastuja tuoreeseen maaliin” (T, 40).

Milka rakentaa eroa itsensä ja lapsuuden välille esimerkiksi tiuskaisemalla Ojaselle ”[I]uuletko minua kakaraksi” (T, 17), kun tämä kysyy, joko Milka on kertonut äidilleen heidän suhteestaan. Toisaalta hän haikailee lapsuutta, jossa pienuus on välillä myös turvallisuudessaan tavoiteltavaa:

Ota, äiti, isä minulle... , supatin äidin korvaan, kun panimme makuulle. Sillä tunsin itseni pikkuseksi lapseksi silloin, vaikka olinkin melkein viidentoista. (T, 57.)

Milkan halua ja kaipuuta saattaisi osaltaan selittää myös isänkaipuu. Ojanen pitää Milkasta sekä seksuaalisesti että isällisesti, mikä aktivoi jälleen yhden seksuaalisuuteen liittyvän perusongelman, inestintabun.³

...olisitpa sinä minun tyttöni, Milka. Laulaisin sinulle kauniita lauluja. Tekisin kehdon ja liekuttaisin siinä sinut nukkumaan, tuudittelisin joka ilta... sinun olisi hyvä mieli aina, aina muistelisit minua kun olisin kuollut sitten... (T, 34.)

Erityisen ristiriitaisina sanat näyttävät kontekstissaan: Ojanen työtötelee Milkaa syleilyjensä ja hyväilyjensä lomassa. Inestintabun vahvistuu entisestään, kun Milkan äiti ja Ojanen päätyvät suhteeseen: äiti haaveilee jopa naimisiinmenosta miehen kanssa, mikä luonnollisestikin sälyttäisi Ojaselle Milkan isäpuolen roolin. Inestintabun juuret ovat epäselvät: suurimpana vaikuttajana voitaneen kuitenkin pitää Freudia, jonka oidipus-teoria (ks. Freud, 1971) vaikutti paljon varhaista inestintaa ja hyväksikäyttöä käsittelevään psykiatriseen kirjallisuuteen. Varhaisen psykoanalyysin mukaan inestintassa on pääasiallisesti kyse toiminnasta, jossa tytär toteuttaa isäänsä kohdistuvia seksuaalisia fantasioitaan ja halujaan. Tämän seurauksena hyväksikäytettyjä pidettiin pitkään viettelijöinä, jotka ovat itse syyllisiä hyväksikäyttöön. Miestä tai isää pidettiin heikkona, kykenemättömänä vastustamaan avointa seksuaalista kutsua, minkä lisäksi äidit tehtiin osasyllisiksi inestintaan oman kompleksisuutensa takia. (Sanderson, 1992, 16–17.) Freudilaisittain asetelma tulkittaisiin yksinkertaisuudessaan seuraavasti: Ojanen näyttää nimenomaan heikkona ja voimattomana viekoittelevan tytön houkuttavuuden edessä.

---

³ Inestintateemoja kirjallisuudessa ovat ruotineet mm. Jana Ford (1998) ja Elizabeth Barnes (2002).

Nykyään inestistä keskusteltaessa esiin nousee usein kaksi vastakkaista koulukuntaa. Kuten Wolf asian ilmaisee (2014, 6), joko inesti tai sen välttäminen nähdään luonnollisena:

Thus, where conventionalists argue that if it were allowed, many people would marry their kin, constitutionalists argue that even if it were allowed, very few people would be interested in marrying their kin. (Wolf 2014, 6).

Inestin välttelemisen on katsottu johtuvan siis joko biologisista, myötäsyntyisistä seikoista tai sille sosiaalisesti annettusta tabuluonteesta (vrt. Freud). Tutkimusten mukaan inesti johtaa lapsikuolleisuuteen, mutta tabu on kuitenkin paljon vanhempi kuin tutkimustulokset: mistä se siis kumpuaa? Inestiä on pyritty selittämään yhteisöjen havainnoilla sen epäonnistusta jälkeläisistä (Wolf 2014, 15–16) ja sosiaalisen harmonian säilyttämisellä: ”Toisenlainen sukupuolinen saastuttavuus taas on kehittynyt halusta pitää sosiaalisen järjestelmän rajalinjat selkeinä” (Douglas 2000, 213–214, vrt. Wolf 2014, 20). Onpa inestiä selitetty myös ihmisen halulla erottautua elämistä (Ford 1988, 5). Wolfin mukaan selitys on kuitenkin yksinkertaisempi:

Incest is avoided because people “feel a deep, internalized, pervading horror of incest” (Wolf 2014, 23).⁴

Sama vastakkainasettelu näkyy *Tabun* kohdalla piinaavana kysymyksenä siitä, onko Milkan ja Ojaseen suhde hyvä ja luonnollinen vai huono, väkivaltainen ja jopa luonnoton.

Seksiin liittyvissä asioissa Milka on lapsellisen olettava ja ymmärtämätön. Hän tuntuu pitävän seksuaalista halua ja toimintaa jonkinlaisena Ojaseen erityistarpeena: ”Ymmärrän kyllä, ettet sinä ole niin kuin muut miehet. Sinä tahdot sitä ja tätä...” (*T*, 38.) Talvella alkavat kuukautiset tulevat Milkalle yllätyksenä, hän luulee niiden johtuvan asioista, joita Ojaseen teki hänelle kesäisellä pellolla. Kuukautisten alettua Milka tuntee muuttuneensa tyystin toiseksi:

- Kyllä minä pidän sinusta, mutta enää en ole niin kuin ennen... en ole enää sama...
- Mikä sinä sitten olet?

Siihen en vastannut.

Silloin Kristus-Perkele nauroi. (*T*, 38.)

Kuukautisten loppuminen puolestaan ei herätä epäilystä raskaudesta:

- Milka, sano minulle... vieläkö veri tulee sinusta?
- Ei enää, minä vastasin hänelle hymyillen. – Etkö ole siitä iloinen?
- Olen, olen, Milka pieni... et tiedä sitä. Hän ei tunne sitä..., puhui Kristus-Perkele ikään kuin jollekin muulle kuin minulle. (*T*, 62.)

---

⁴ Inestin tabu ei kuitenkaan ole täydellisen universaali, vaan ainakin jossain määrin epäpätevä esimerkiksi Kodiakin aleuttien ja Borneon dayakkien keskuudessa (Ford 1998, 5).

Lukija paikantaa Milkaa tiheään vaihdellen ensin lasten ja sitten taas aikuisten maailmaan. Aikuisten tapa puhutella Milkaa vuoroin isoksi, vuoroin pieneksi tytöksi hämmentää vaihtelullaan entisestään – hurjimmillaan jopa samassa repliikissä, kuten seuraavassa Ojasen moitteessa: ”Sinä olet liian iso tyttö telmimään. Kunnollinen läimäytys olisi sinulle paikalleen siitä hyvästä, Milka pieni!” (T, 12.)

Tällainen välitilassa oleva henkilö voidaan tulkita eräänlaiseksi tabuksi itsessään puhtauden perusluonteeseen kuuluvan järjestyksen uhmaamisen vuoksi. Ihminen jäsentää maailmaa kategorioiden kautta ja näiden kategorioiden ulkopuolelle tai väliin jäävä alue on epäjärjestyksen ja epäpuhtauden valtakuntaa, joka kuuluu joko tabuille tai pyhälle (Anttonen & Viljanen 2000, 11). Milka pakenee valmiita kategorioita, joihin häntä koetetaan sijoittaa – hänen edustamansa lapsi-aikuisen anomalia⁵ kyseenalaistaa sosiaalisen luokittelun ja uhmaa järjestystä, sillä pyhyteen kuulu se, että eri luokat pidetään erillään toisistaan ja ”näin ollen pyhyteen kuuluu oikea määrittely, valikointi, sekä järjestys” (Douglas 2000, 106).

Van Gennepin (1960, 26) mukaan yhteisön voi nähdä taloksi täynnä huoneita ja käytäviä, jossa tilasta toiseen siirtyminen on vaarallista, koska siirtymän tila on mahdoton määritellä: henkilö ei sijaitse enää lähtötilassa eikä vielä uudessa tilassa. Huone sopii sikäläkin vertauskuvaksi, että *Tabussa* Milkan kasvaessa hänelle remontoidaan oma huone. Tätä ennen yksi tärkeimmistä yksittäisistä paikoista on äidin seläntaus jaetussa vuoteessa, jossa Milkan tunnot, halut ja kaipuut ruoditaan useaan otteeseen. Milka on ikään kuin konkreettisestikin kahden tilan välissä: liian iso äidin kanssa samaan vuoteeseen, lapseksi, mutta kuitenkin liian pieni aikuiseksi omaansa.

Milkan viisitoistavuotispäivän kynnyksellä talo siivotaan nurkkia myöten. ”Kun taloon tulee viisitoistavuotias, on talon oltava puhdas. Kun olet viidentoista... silloin olet jättänyt lapsuuden taaksesi, Milka pieni.” (T, 59.) Äidin kommentti vahvistaa entisestään Milkan statusta välitilahahmona. Milka jättää lapsuuden taakseen ja taloon saapuu viisitoistavuotias, kuin aivan joku muu, uusi henkilö. Talon siivoamista voidaan verrata rituaaleihin, joilla siirtymätilaan liittyviä uhkia ja vaaroja pyritään joissakin kulttuureissa hallitsemaan. Esimerkiksi aikuisuuteen siirtymäisillään oleva henkilö erotetaan selvästi vanhasta statuksestaan ja eristetään joksikin aikaa, kunnes uusi status julistetaan toisella rituaalilla julkisesti saavutetuksi

---

⁵ Anomalia filosofiassa: ilmiö tai tapaus, joka ei sovi säännön kuvaamaan kaavaan. Biologiassa: poikkeavuus tai epämuodostuma. (Tieteen termipankki.)

(Douglas 2000, 158–160). Talon siivous onkin eräänlainen initiaatoriitti, joka osaltaan julistaa Milkan aikuiseksi.

3.2 Toimijuudesta: ”Saat tehdä minulle niin kuin silloinkin”

Halu, häpeä ja lapsi-aikuisen anomalia kytkeytyvät erottamattomasti kysymykseen Milkan seksuaalisesta toimijuudesta. Haluaako Milka samanlaista läheisyyttä kuin Ojanen? Saako lapsi tuntea seksuaalista halua, tekevätkö Milkan sanat ja teot hänestä aktiivisen seksuaalisen toimijan? Vai ovatko seksuaaliset teot väline, joilla Milkan on mahdollista saavuttaa jotakin todella haluamaansa, kuten isällistä läheisyyttä? Kaikki nämä kysymykset kietoutuvat pohdintaan siitä, onko Ojanen nähtävä kumppanina, hyväksikäyttäjänä tai viekoiteltuna rakastajana.

E erityisesti ensimmäisinä läheisyyden hetkinä Milkan kaipuu ja halut tuntuvat kohdistuvan vain lämpöön ja lähellä olemiseen. ”Hän hyväili minua kaikkialta, ja vaikka ei olisi hyväillytkään, minä kuitenkin tunsin koko sydämestäni rakastavani häntä ja itsekin hyväilin miehen rintaa ja kaulaa” (T, 12). Esimerkiksi tässä Milka ilmoittaa rakastavansa Ojasta pikemminkin hyväilyistä riippumatta, ei niiden takia. Milkan ihailu ei siis ainakaan aluksi vaadi seksuaalista fyysistä läheisyyttä, ja ensin sopimattoman intiimit kosketukset ovatkin aina sitä, että aikuinen mies silittää lasta – Milkan sanoin – kaikkialta.

Kuitenkin Milka selvästi kaipaa Ojaseen läheisyyttä, hän hakeutuu tämän syliin ja nipistelee tätä, kuiskuttelee tämän korvaan. Milka houkuttelee Ojasta vierelleen useampaankin otteeseen, esimerkiksi näin:

Laulettuamme minä paneuduin sängylle makaamaan, tahdoin hänet vierelleni.

– Kristus...tule... (T, 34.)

Paikoitellen Ojanen käyttäytyy vihaisen torjuvasti tyttöä kohtaan ja kieltäytyy läheisyyttä kaipaavan Milkan kutsuista. Kovin päättäväisesti hän ei kuitenkaan tee loppua erikoiselle suhteelle, vaan saattaa tokaista esimerkiksi näin: ”Mene nyt, Milka. Älä silti ole vihainen minulle. Tule toisella kertaa uudelleen.” (T, 35.) Hyväily päättyy usein pelkoon ja häpeään, jopa itseinhon, mistä päätellen Ojanen pitää Milkaa kuitenkin kenties ensisijaisesti lapsena ja heidän suhdettaan tämän vuoksi vääränä ja vaarallisena.

Ensimmäisestä luvusta tuttu tematiikka toistuu läpi tarinan. Ojanen epäröi ja etäännyy, jolloin Milka hakee tämän huomiota kosketuksiin ja lopulta suurin seksuaalisin ehdotuksin. Erityisen raadollisen ensimmäisestä seksuaalissävytteisestä kohtauksesta tekee hopearaha, jonka Milka saa Ojaselta. Rahan vaihtaminen lapsen seksuaaliseen koskemattomuuteen korostaa Milkan roolia seksuaalisen hyväksikäytön uhrina. Vaikka prostituoitua ei voidakaan pitää yksiselitteisesti uhrina, kulttuurissamme rahan ja seksin yhdistelmä johtaa yleensä mielikuviin epäreilusta valta-asetelmasta.

”Saat tehdä minulle niin kuin silloinkin” (*T*, 22), kuiskaa Milka ja antaa Ojaselle luvan heidän fyysiselle suhteelleen. Toinen asia onkin, kuinka tätä antautumista tulisi tulkita. Päätös antautua ei tee Milkasta uhria, vaan se, että hänen sanansa ovat niin selvästi tietämättömän lapsen lausumia. Kuiskauksellaan hän ei poista itseään seksuaalisen toimijuuden piiristä, sillä seksuaalisessa kanssakäymisessä päätös antautumisesta on yhtä lailla toimijuutta. Tällainen päätös on kuitenkin vain täysivertaisen ja täysivaltaisen seksuaalisen toimijan, ei lapsen tehtävissä (Laitinen 2004, 21). Myöhemmin Milka lausuu tutulta kalskahtavia sanoja, tällä kertaa alistuminen on yhä selkeämpää:

- Saat tehdä niin kuin... muistathan: silloin. Tiedän, että haluat sitä.
- Etkö itse halua?
- Minä kestän kyllä... en kuole siihen... (*T*, 48.)

Aina Milka ei kuitenkaan ole yhtä selkeän antautuva. Vuosi ensimmäisen intiimin kohtauksen jälkeen Ojanen lähestyy Milkaa tämän vastusteluista huolimatta: ”Mutta minä tappelin vastaan, vaikka rakastinkin häntä” (*T*, 37). Ojanen saa kuitenkin tytön taipumaan kysymyksellään, joka vaatii kosketusta todistuksena rakkaudesta: ”Milka. Etkö enää pidä minusta?” (*T*, 37.) Tämän jälkeen hän kaataa tytön jälleen heiniin, puristelee, silittelee ja riisuu väkisin. Tällä kertaa Ojanen vie leikin yhdyntään saakka. Milka itkee ja valittaa:

[H]än työntyi sisääni niin että minä itkin ja valitin ja tunsin, että repeän siihen paikkaan. Ajattelin, että olemme niin lujasti kiinni toisissamme, ettei hän saanut itseään minusta irti. Silmäni kääntyivät nurin päässäni, eikä hengitykseni kulkenut minnekään päin. Koskaan en ollut ollut niin kauhuissani. (*T*, 38.)

Tässä Milkan rooli seksuaalisen hyväksikäytön ja raiskauksen uhrina on selkeimmillään. Kun Ojanen kaiken tämän jälkeen on hiljaa ja vihaisen näköinen, laantuu Milkan viha: ”[e]n enää ajatellut pahaa hänestä” (*T*, 38) ja hän pyrkii jälleen lohduttamaan miestä:

Tule. En minä ole sinulle vihainen. Ymmärrän kyllä, ettet sinä ole niin kuin muut miehet. Sinä tahdot sitä ja tätä... kaiken minä kyllä annan sinulle, sanoin hänelle. (*T*, 38.)

Kasvamisen myötä Milka kuitenkin muuttuu avoimen, jopa hätkähdyttävän oma-aloitteiseksi seksuaaliseksi toimijaksi:

En itkenyt, vaikka hetken ajan tunsinkin kipua, sillä kipu meni pois. Kun hän tuli minuun toisen kerran, minä itkin, mutta en siksi, että olisi ollut tuskallista, vaan siksi, että minun oli hyvä olla. Minä halusin hänen kaulaansa, hänen käsivarttaan, hänen häpeällisen, hyvän paikkansa olisin voinut syödä suuhuni. Olin huumaantunut siitä: se maistui suolalle ja hielle... Kun hän tuli kolmannen kerran päälleni, minä uuvuin ja raukenin ja nukuin. Minun ruumiini oli onnellinen, se oli hiestä märkä. (T, 48–49.)

Erityisesti edellisestä käy ilmi, kuinka Milka voidaan nähdä osallistujana ja aktiivisena seksuaalisena toimijana. Juuri tästä juontuu se, minkä takia *Tabu* on vaikea luettava: Milkan oikeus olla lapsi ja suojeltu tuntuu ainakin paikoitellen olevan ristiriidassa hänen halujensa kanssa.

Milka ei suostu myöntämään maanneensa Ojasen tai kenenkään muunkaan kanssa, minkä vuoksi sikiäminen ilmoitetaan neitseelliseksi. Tabulla merkitsemisen pelko on ymmärrettävä juuri siksi, että Milkan uhri-status ei ole kiistaton. Suomen ensimmäinen rikoslaki vuodelta 1889 ymmärtää loukkauksen kohteeksi raiskatun henkilön, mutta seksuaalirikosten rangaistukset kuitenkin lievenivät rajusti varsinkin jos ”kysymyksessä oli nuori nainen ja hän oli ’siveettömyyteen antautunut’” (Utriainen 2012, 44).⁶

Mikäli Milka ilmoittaisi menettäneensä neitsyytensä, hänet tulkittaisiin uhrin sijaan luultavasti osalliseksi ja vastuulliseksi toimijaksi ”normijärjestystä rikkovassa, epäpuhtaassa ja epäpyhässä ja siten kielletyissä teossa” (Laitinen 2009b, 235), jolloin hän tulisi myös tabun häpeäleimalla merkityksi. Kun Auno huomaa Milkan raskauden heidän kuherrellessaan heinissä, hän ensin itkee ja yrittää suudella Milkaa, joka kuitenkin torjuu hänet. Kyyneleistä päästyään poika muuttuu halveksuvaksi:

Riisu hame, pikku Milka. Ei se mitään tee, eihän? Ota hame pois... lystin vuoksi hieman. Mitä? Etkö ennemmin ole opetellut...voi voi..., no, ota hame pois, pikku piika! (T, 92.)

Aunon halveksunnassa näkyy yhteisön suhtautuminen ja Milkaa uhkaava stigma. Auno on rikkaan perheen perijä, ja epätoivoisen rakastuneena kosijana hän edustaa vaihtoehtoista elämää, johon Milka olisi oikeutettu, mikäli hänen olisi onnistunut elää nuorelle tytölle määriteltyjen sääntöjen ja normien mukaisesti.

---

⁶ Yksi syy sukupuolittuneeseen rangaistuskäytäntöön saattaa piillä biologiassa: naisen synnyttämät lapset ovat näkyviä todisteita juuri hänen siveettömydestään (ks. esim. Lidman 2011, 113–114).

Stigman takia Milka on sallittu kummastella ja tuijottaa. Kun raskaus on paljastunut eikä Ojasta kuulu takaisin, äiti vanhenee surussaan silminnähden. Hän välttää puhumasta Milkalle, mutta seuraa tätä kuitenkin katseellaan herkeämättä: ”Niin että pian minä vaivaannuin hänen takiaan, vaikka ymmärsin hänen ajattelevan, että minussa oli jotakin syytä, jonka vuoksi ei ollut väärin, vaikka hän niin käyttäytyikin” (T, 85). Milka sanoo ääneen sen, mitä stigma voi merkitylleen tarkoittaa: tabu on samanaikaisesti sekä tiukan vaiettu ja vältetty että vastustamattoman kiinnostava ja puoleensavetävä.

4 Päätäntö

Milkan hahmo hätkähdyttää, koska hän sijoittuu vuorotellen ja samanaikaisesti useampaan toisensa poissulkevaan kategoriaan: hän on toisaalta haluava, osallistuva ja aikuinen, toisaalta häpeävä, uhri ja lapsi.

Milkan liikkeiden tarkastelu näiden ladattujen vastinparien välissä osoittautui hedelmälliseksi ja tutkimusmatkani rakentuikin siirtymien ja roolien vilkkaiden vaihtumisten havainnoinniksi. Siirtyminen ei ole yksisuuntaista, eikä se suinkaan tapahdu vain kerran: tytöstä ei tule naista, vaan ei-kumpikaan ja molemmat liikkuvat lapsen ja aikuisen luokkien välillä. Milka samanaikaisesti ei sovi, ei mahdu eikä pysy, vaan välitilassaan hämmentää jopa epämukavuuteen saakka.

Välitilassa sijaitseminen johtaa myös siihen, että oikeudet joita Milkalla on lapsena, ovat ristiriidassa sen kanssa, millaisia oikeuksia hänellä on seksuaalisena toimijana. Liike ei liity vain lapsuuteen tai aikuisuuteen, vaan seksuaalinen kanssakäyminen on aina tilanteista. Ei ole olemassa minkäänlaista sopimusta siitä, että kerran luvan saatuaan, saa aina koskettaa, vaan lupa pitää kysyä aina uudestaan ja uudestaan. Joissakin hetkissä Milka saatetaan tulkita jopa vertaiseksi haluajaksi, mutta tilanne on aina uusi – hyväksikäyttö ja raiskaus ovat mahdollisia ja todellisia myös suhteissa, joissa on rakkautta.

Tämän tutkimuksen aiheen problematiikasta saa hyvän otteen jatkokysymyksillä siitä, miten fiktiivistä tilannetta muuttaisi asetelma, jossa kuvattaisiinkin aikuisen naisen ja pojan suhdetta? Saati sitten, jos molemmat osapuolet olisivat lapsia? Millaista on lastenväliseen seksuaalisuuteen liittyvä tabuisuus?

Nämä havainnot – välitilassa oleminen ja määrittelyistä kieltäytyminen – perustelevat hämmennystä, joka leimaa *Tabun* ja *Mukan* muun alkutuotannon vastaanottoa. Seksuaalisen lapsen ja pedofilian tabut saavat Milkan hahmossa vielä 2010-luvullakin aikaan moraalista kiemurtelua.

Lähteet

Kohdeteksti

Mukka, Timo K. (2014/1965) *Tabu*. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

Muut lähteet

Arminen, Elina (2009) *Keskeltä melua ja ääntä. Timo K. Mukan myöhäistuotanto, kirjallisuuskäsitys ja niiden suhde 1960-luvun yhteiskunnallis-kulttuuriseen keskusteluun*. Helsinki: SKS.

Anttonen, Veikko & Viljanen, Anna Maria (2000) Mary Douglas ja ajattelun yhteisöllisyys. Teoksessa Mary Douglas *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi*. Suom. Veikko Anttonen (Douglas, 1966.) Tampere: vastapaino, 7–25.

Anttonen, Veikko (2006) Pyhä- ja tabu- sanat uskontoantropologian näkökulmasta. *Virittäjä* 3/2006, 417–419. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_417.pdf (viitattu 6.2.2017).

Barnes, Elizabeth (toim.) (2002) *Incest and The Literary Imagination*. Florida: University Press of Florida. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1339333> (viitattu 19.5.2017).

Bataille, Georges (1986) *Erotism. Death & sensuality*. Kään. Mary Dalwood (Bataille, 1957.) San Francisco: City Lights Books.

Baudelaire, Charles (1972) *Välähdyksiä – Alaston sydämeni*. Suom. Eila Kostamo. (Baudelaire, 1897.) Helsinki: Otava.

Derrida, Jacques (2003) Kirje japanilaiselle ystävälle. Teoksessa Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi (toim.) *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Suom. Teemu Ikonen. (Derrida, 1986.) Helsinki: Gaudeamus Kirja, 21–26.

Douglas, Mary (2000) *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi*. Suom. Veikko Anttonen (Douglas, 1966.) Tampere: Vastapaino.

Ford, Jana (1988) *Patriarchy and Incest from Shakespeare to Joyce*. Florida: University Press of Florida. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1339387> (viitattu 19.5.2017).

Freud, Sigmund (2004) *Totem and Taboo*. Kään. James Strachey (Freud, 1913.) London and New York: Routledge Classics.

Freud, Sigmund (1971) *Seksuaaliteoria*. Suom. Erkki Puranen (Freud, 1948.) Jyväskylä: Gummerus.

Van Gennep, Arnold (1960) *The rites of passage*. Chicago: The University of Chicago Press.

Jääskeläinen, Kirsi & Valleala, Siru (2006) Vaarallinen, pyhä, koskematon – ja sanan mahti. *Lumooja* 03, 3.

- Kainulainen, Siru & Parente-Capková, Viola (2011) ”Esipuhe”. Teoksessa *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Turku: Uniprint, 6–21.
- Kallio, Maaret (2012) Eheytyminen seksuaalisesta väkivallasta on mahdollista. Teoksessa Katja Kettu & Krista petäjäjärvi (toim.) *Pimppini on valloillaan*. Helsinki: WSOY, 208–218.
- Kincaid, James (1992) *Child-loving. The Erotic Child and Victorian Culture*. London: Routledge.
- Lahtinen, Toni (2013) *Maan höyryävässä sylissä. Luonto, ihminen ja yhteiskunta Timo K. Mukan tuotannossa*. Helsinki: WSOY.
- Lahtinen, Toni (9.4.2015) *Villin pohjolan seksus: Timo K. Mukka seksuaalirealistina*. TAIA601.
- Laitinen, Merja (2004) *Häväistyt ruumiit, rikotut mielet*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja (2009a) Ajan tabut. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 5–15.
- Laitinen, Merja (2009b) Tabuilla merkitty mieheys ja elämäntilanne. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 226–246.
- Lidman, Satu (2011) Häpeää kunnian takia. Varhaismoderneista rangaistuksista ja moraalista. Teoksessa Siru Kainulainen & Viola Parente-Capková (toim.) *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Turku: Uniprint, 107–131.
- Lång, Markus (2003) Westermarck oli oikeassa, Freud väärässä? Katsaus keskusteluun sukurutsaustabusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 68: 6, 627–631.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100879/036lang.pdf?sequence=1> (viitattu 19.5.2017).
- Mukka, Timo K. (2010) *Näin hetki sitten ketun. Runoja, proosaa ja muita kirjoituksia 1960–1971*. Toim. Toni Lahtinen. Helsinki: WSOY.
- Mäkelä-Marttinen, Leena (2007) Fatal misunderstanding in Timo K. Mukka’s short story *Tabu*. Teoksessa Eero Tarasti (toim.) *Communication: Understanding/Misunderstanding Vol. II*. Imatra: The International Semiotics Institute, 987–996.
- Mäkelä-Marttinen, Leena (2008) *Olen maa johon tahdot. Timo K. Mukan maailmankuvan poetiikkaa*. Helsinki: SKS.
- Paasonen, Susanna (2011) Kielletyn hedelmän haju. Häpeä, ällötys ja pornografia. Teoksessa Siru Kainulainen & Viola Parente-Capková (toim.) *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Turku: Uniprint, 84–103.
- Ranz, Saija (2009) Vieraimpana naisena. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 204–225.
- Ridanpää, Juha (2005) *Kuvitteellinen pohjoinen. Maantiede, kirjallisuus ja postkoloniaalinen kritiikki*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sanderson, Christiane (1992) *Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito*. Suom. Tarja Haikara. (Sanderson, 1990.) Kuopio: Puijo.

Schinaia, Cosimo (2010) *On Paedophilia*. Kään. Antonella Sansone. (Schinaia, 2001.) London: Karnac Books Ltd.

Utriainen, Terttu (2012) Rikoslaki seksuaalisen itsemääräämisoikeuden turvaajana? Teoksessa Katja Kettu & Krista Petäjäjärvi (toim.) *Pimppini on valloillaan*. Helsinki: WSOY, 38–46.

Uusitalo, Tuula (2009) Itsemurha – vaiettu kuolema. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 117–149.

Valeri, Valerio (2000) *The Forest of Taboos. Morality, Hunting and Identity among the Huaulu of the Moluccas*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Vähäkangas (2004) ”Elämä suorastaan pursuaa jäisestä maaperästä”. Timo K. Mukan esikoisteoksen vastaanotto. Teoksessa Veijo Pulkkinen et al. (toim.) *Lukulampun valo*. Oulu: Taida, 87–98.

Vähäkangas (2010) Tiskin alta kaanoniin. Mukan arvostuksen tarkastelua aikalaiskriitiikin valossa. Teoksessa Sinikka Carlsson et al. (toim.) *Pohjoissuomen kirjallisuushistoria*. Helsinki: SKS, 157–161.

Wolf, Arthur (2014) *Incest avoidance and the incest taboos. Two aspects of Human Nature*. Stanford, California: Stanford University Press.

<http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=1656995>
(viitattu 19.5.2017).

Dekonstruktio (n.d.) *Menetelmäpolkuja humanisteille*

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/dekonstruktio> (viitattu 19.5.2017).

Anomalia (n.d.) *Tieteen termipankki*.

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:anomalia> (viitattu 17.5.2017).

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Biologia:anomalia> (viitattu 17.5.2017).